

[nová] Čeština
doma
& ve světě

1/2 2013

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

1/2 2013

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Barbora Klimentová, Mgr. Šárka Keslerová, Mgr. Olga Fojtíková

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, E-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze,

náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Grafická úprava, obálka & sazba: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Obsah

Úvodní slovo 9

Recenze / Bohemisté, máte slovo. Čeština ve srovnání s...

Anna Holečková
Schmid, Monika S. (2011): *Language attrition*
(*Key topics in sociolinguistics*)
Cambridge University Press 13

Hana Prokšová
Mareš, Petr (2012): *Nejen jazykem českým:*
studie o vícejazyčnosti v literatuře
Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 17

Jarmila Valková
Lída Holá, Pavla Bořilová (2012, 2011): *Čeština Expres 1 a 2*
Praha: Akropolis 23

Články / Bohemisté, máte slovo. Čeština ve srovnání s...

Lucie Břinková
Srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci Neslyšících 33

Arťom Andrejevič Indyčenko
K otázce užívání spisovné češtiny v Malopolsku a ve Slezsku v 15.-17. stol. 49

Jana Kocková
Jak se překládají ruské přechodníky 55

Magdalena Kroupová
Problematika neosémantizace internacionálního lexika
(*na materiálu češtiny, polštiny a slovenštiny*) 63

Michala Kutláková <i>Jak hodnotí obtížnost gramatických jevů češtiny žáci a studenti s němčinou jako rodným jazykem a jejich vyučující</i>	74
Marie Podobová <i>Dynamické a statické vyjádření lokace v češtině a ruštině</i>	94
Anna Rosová <i>Mandelštamův „Koncert na nádraží“ v překladu Jana Zábrany a Jiřího Kovtuna</i>	110
O autorech tohoto čísla	123

Problematika neosémantizace internacionálního lexika (na materiálu češtiny, polštiny a slovenštiny)

MAGDALENA KROUPOVÁ

Abstrakt: Tento příspěvek je věnován problematice neosémantizace internacionalismů jako procesu opakované internacionalizace. Neosémantizace internacionálního lexika představuje důležité téma lexikální konfrontace slovanských jazyků, ve kterém se projevuje mnoho paralel. Z hlediska vzniku se jedná o jinojazyčné vlivy, které jako sémantická převzetí nebo nominační impulzy ovlivňují rozvoj lexikální zásoby více jazyků, zároveň se jedná o výsledky analogického sémantického vývoje v různých jazycích. Příspěvek je zaměřen na sémantické inovace v internacionálním lexiku v konfrontačním pohledu, sledovány jsou shody a rozdíly, jež se objevují v lexikální zásobě jednotlivých západoslovanských jazyků.

Klíčová slova: internacionalismus, neosémantizace, opakovaná internacionalizace, čeština, polština, slovenština

Abstract: The paper discusses the semantic innovations as a process of the repeated internationalization. The semantic innovations of the internationalisms are an important topic of the lexical comparison of Slavic languages, which is manifested in many parallels. They include influences of foreign languages, affecting the development of vocabularies in multiple other languages through semantic loans or impulses, as well as the development in the given language of semantic processes analogical to those of the foreign language. The paper focuses on semantic innovations in the international lexicon in confrontational perspective, monitoring the similarities and differences that appear in the vocabulary of the West Slavic languages.

Keywords: internationalism, semantic innovation, internationalization, Czech, Polish, Slovak

1. Neologizace a neosémantizace internacionálního lexika představuje důležité téma lexikální konfrontace slovanských jazyků, ve kterém je možné sledovat mnoho paralel (viz Martinčová – Rangelová 1996). Z tohoto hlediska je zajímavé porovnat, do jaké míry se sémantické inovace shodují v západoslovanských jazycích. Autoři, kteří se věnují tomuto tématu v některém ze západoslovanských jazyků, uvádějí příklady neosémantismů, přičemž se zpravidla tři západoslovanské jazyky navzájem nekonfrontují.

Ve svém příspěvku se věnuji problematice neosémantizace internacionalismů jako procesu internacionalizace, přičemž tyto sémantické inovace sleduji v konfrontačním pohledu a porovnávám nejen shody (paralely), ale také rozdíly, jež se objevují v jednotlivých západoslovanských jazycích (češtině, polštině a slovenštině). Při jejich členění navazuji na typologie sémantických inovací internacionalismů A. Markowského (1999), J. Mravinacové (2005) a také na členění neologismů O. Orgoňové a J. Bakošové (2005). Uvedené příklady neosémantismů jsem čerpala z českých, polských a slovenských studií věnovaných dané problematice a jejich výskyt v ostatních jazycích jsem ověřovala ve slovnících neologismů *Nová slova v češtině 1, 2* (1998, 2004), výkladových slovnících češtiny, slovenštiny a polštiny a také v textech dostupných národních jazykových korpusů.¹

Problematice jinojazyčných vlivů na sémantiku internacionalismů ve slovanských jazycích a neosémantizaci jako procesu internacionalizace se v české, polské a slovenské lingvistice věnovali a věnují např.: Buttler (1978), Buzássyová (1991), Buzássyová – Waszakowa (2003), Maćkiewicz (1992), Markowski (1999, 2004), Markowski – Worbs (2003), Mravinacová (2004, 2005), Kurkowska (1991), Rangelová (2005, 2006), Sixtová (2006), Svobodová (2009), Zabawa (2004, 2008) aj. V pracích různých autorů se v rámci částečně rozdílných přístupů k dané problematice uplatňuje odlišná terminologie. Termín opakovaná internacionalizace (Buzássyová 1991, 2010) slouží na označení procesu, při kterém dochází k revitalizaci staršího internacionalismu na základě sémantické inovace stimulované jinojazyčným vlivem, přičemž formální a sémantická struktura nového internacionalismu projevuje větší či menší stupeň (dis)kontinuity ke staršímu internacionalismu (Buzássyová 1991: 89). Sémantická inovace, ke které v rámci tohoto procesu dochází, je projevem internacionalizační tendence a jejím výsledkem je vznik opakovaného internacionalismu. Termín sémantický internacionalismus (inter-sémantismus) označuje význam polysémního lexému, který má paralely ve více jazycích. Tímto termínem upozorňují A. Markowski a E. Worbs (2003) na skutečnost, že internacionalizace se v lexikální zásobě často neodehrává „na úrovni celých polysémních lexémů“, ale „na základě jejich jednotlivých významů“ (Markowski – Worbs 2003: 63). Obsahově je blízký víceslovnému termínu „międzynarodowy analog semantyczny“ (Maćkiewicz 1992).²

1 Výčet použitých slovníků spolu s použitými zkratkami je uveden na konci textu v bibliografii.

2 Tyto dva termíny také zohledňují skutečnost, že sémantické inovace neovlivňují pouze sémantické složení lexémů s internacionální formou, ale také stimulují významy domácích lexémů (k tomu např. Maćkiewicz 1992, Markowski 1999, Mravinacová 2005, Rangelová 2006).

Internacionalizace je chápána jako univerzální tendence, jež se projevuje ve větším sblížení jazykových systémů jednotlivých jazyků. Projev internacionalizace je možné sledovat na různých jazykových rovinách (např. v morfologii, syntaxi, frazeologii), ale nejvýraznější a nejdynamičtější jsou v lexikální zásobě. Na lexikálně-sémantické rovině představují internacionalismy lexémy, které se paralelně vyskytují ve více jazycích a zachovávají si v nich formální blízkost a obsahovou ekvivalenci, jež spočívá ve shodě významu, stylistické blízkosti i blízké komunikační a funkční platnosti (Buzássyová 2010: 115). Jsou to jednotky více či méně integrované a adaptované do jazykových systémů přijímajících jazyků, projevují se u nich specifika jednotlivých jazyků po formální, obsahové i komunikačně pragmatické stránce a mají v každém jazyce svébytné uplatnění (Buzássyová 1991: 91).

2. Neosémantizace je jedním z procesů neologie, při kterém dochází k vytváření a šíření nových významů, neosémantismů. Z hlediska původu se neosémantismy dělí na neosémantismy tvořené interními jazykovými procesy a externími jazykovými procesy (Rangelová 2005: 160). Tyto dva procesy není v případě sémantických internacionalismů možné vždy jednoznačně rozlišit, jelikož v některých případech vystupuje také otázka, zda se jedná o převzetí z jednoho jazyka do druhého či zda nejsou spíše výsledkem analogického vývoje v různých jazycích (viz např. Maćkiewicz 1984).

Neosémantismy vznikající vlivem jiného jazyka mají charakter sémantických přejímek nebo se uplatňují jako nominační model (prototyp) pro tvoření nového pojmenování (Martincová 1983: 26–27). V současnosti se poukazuje zejména na vlivy angličtiny na ostatní evropské jazyky. Skutečnost, že se nové významy původem z angličtiny paralelně vyskytují ve více jazycích, z nich činí sémantické internacionalismy. Paralelnost významů internacionalismů může ale také vycházet ze shodných zkušeností a celkové podobnosti procesů lidského myšlení (Maćkiewicz 1984: 181).³ Např. u lexémů *Č anatomie*, *P anatomia*, *S anatómia* ve významu „vnitřní struktura, analýza“, *Č architektura*, *P architektura*, *S architektúra* ve významu „struktura, uspořádání něčeho“ je zřejmá vazba na původní význam a průzračná je také sémantická motivace, proto vyvstává otázka, zda je možné mluvit při jejich vzniku o jinojazyčném vlivu (srov. Markowski 1999). Sou-

3 Příklady uvádím v pořadí čeština, polština, slovenština se zkratkou pro jazyk, ke kterému přísluší, Č čeština, P polština, S slovenština.

hlasím s tvrzením A. Markowského, že i když se nový význam objevuje také v angličtině, nemusí to nezbytně znamenat, že se do dalších jazyků rozšířil jejím prostřednictvím (Markowski 1999: 36).

3. Při členění sémantických internacionalismů vycházím z pojetí opakovaných internacionalismů K. Buzássyové (1991, 2010), která uvádí, že z hlediska vztahu neosémantismů k původním, starším významům může být výsledkem procesu opakované internacionalizace nárůst polysémie či kosémie, vznik nového lexému (homonyma) nebo vznik slovotvorných variant (paronym) (Buzássyová 1991: 102). Výsledkem těchto internacionalizačních procesů není zcela nová forma, ale dochází k obsahové aktualizaci nebo modifikaci formy, která tvoří součást lexikální zásoby západoslovanských jazyků.⁴ Hranice mezi pojmy polysémie, kosémie a homonymie nejsou ostré, při kosémii jde o vztahy nebo souvislosti významů jednoho lexému, mezi kterými není derivační vztah, tedy o koexistenci významů v rámci jednoho lexému bez kauzálního spojení (odpovídá paralelní nominaci), při polysémii je derivační vztah přítomný (odpovídá analogické nominaci) a při homonymii se souvislost mezi jednotlivými významy ztrácí (Dolník 1989: 323–329).⁵ Z hlediska lexikografického zachycení porovnávaných lexémů se v některých případech objevují rozdíly v jednotlivých jazycích. Např. odlišně zpracované jsou lexémy Č *mediátor*, P *mediator*, S *mediátor*, (neživ.) „látky zprostředkující přenos vzduchu, nervových impulzů mezi buňkami“ a (živ.) „prostředník ve sporu“, v polských slovnících jsou zachyceny jako významy jednoho lexému (USJP, SJP), v českých a slovenských slovnících jako homonyma (NASCS, VSCS). Rozdíly v lexikografickém zpracování mohou být dané odlišnou lexikografickou koncepcí jednotlivých slovníků, ale také mohou reflektovat odlišnou situaci v jednotlivých jazycích.

3.1 Opakované internacionalismy tedy rámcově člením do tří skupin, první představují polysémní a kosémní lexémy, druhou lexémy homonymní, třetí paronyma. Na závěr členění věnuji pozornost také dalším aspektům neosémantizace, jako je změna komunikační sféry a změna kolokability.

4 Jedná se zejména o lexémy latinského a řeckého původu, ale také o galicismy, germanismy, anglicismy ap.

5 Rozdíl mezi paralelní a analogickou nominací vychází z popisu nominačních procesů J. Horeckého (Horecký – Buzássyová – Bosák 1989).

3.1.1 První skupinu představují internacionalismy, mezi jejichž významy je sémantická motivace průzračná, dochází ke vzniku polysémie či kosémie anebo k nárůstu polysémie či kosémie.⁶ Jedná se např. o lexémy: Č, P, S (shodná forma ve všech třech jazycích) *dokument* „počítačový soubor, zvl. textový“ (pův. „úřední listina, doklad“) podle angl. *document*; Č *formát*, P *format*, S *formát* „systém uspořádání údajů (textu)“ a „výsledek formátování“ (pův. „stanovené rozměry, velikost a tvar něčeho“) podle angl. *format*; Č *koktejl*, *koktajl*, P *koktajl*, *cocktail*, S *koktejl*, *koktail* „směsice něčeho různorodého, mix“ (pův. „míchaný nápoj“) podle angl. *cocktail*; Č *importovat*, P *importować*, S *importovať* „převádět uložená data do souboru“ (pův. „dovážet z ciziny“ a „přenášet něco cizího do domácího prostředí“) podle angl. *import*; Č *mafie*, P *mafia*, S *mafia* „kriminální organizace zaměřená na ilegální obchod, mající podporu zkorumpovaných politiků a policie“ a „skupina osob na vysokých postech, využívající svého vlivu ve vlastní prospěch“ (pův. „tajná protivládní organizace na Sicílii“) podle angl. *mafia*; Č *maska*, P *maska*, *maseczka*, S *maska* „kosmetický přípravek na tvář a vlasy“ (pův. např. „prostředek k zakrytí tváře, přestrojení“ a „ochrana obličeje a dýchacích cest“) podle angl. *mask*, *masque*; Č, P, S *menu* „seznam nabídek funkcí počítače, mobilu ap.“ (s původními významy „jídelní lístek“, „sled pokrmů“ a „kompletní jídlo v restauraci“) podle angl. *menu*; Č *optika*, P *optyka*, S *optika* „hledisko, úhel pohledu“ (pův. „obor fyziky zabývající se světlem“) podle angl. *optics*; Č *servis*, P *serwis*, S *servis* „poskytování služeb v různých oblastech“ (pův. „oprava, údržba strojů“) podle angl. *service*.

3.1.2 Druhou skupinu představují homonymní lexémy. Jedná se o formálně shodné internacionalismy, u kterých došlo k výraznější, zásadnější změně ve významu. Mezi novými a původními významy není zřejmá souvislost a jejich sémantická motivace není transparentní (Orgoňová – Bakošová 2005: 67).⁷ K opakovanému převzetí došlo u lexémů: Č *moderátor*, P *moderator*, S *moderátor* pův. „zařízení na regulování; substance na zpomalení něčeho“ (v hudbě, technice a jaderné fyzice) a nově Č *moderátor*, P *moderator*, S *moderátor* „prů-

6 O polysémii se v některých případech uvažuje i pokud se ve skutečnosti jedná o sémantickou přejímku, jelikož mezi jednotlivými významy je možné zrekonstruovat sémantickou derivaci. Pravděpodobně však došlo k usouvztažnění obou významů (nového a původního) až zpětně (v rozhovorech s O. Martincovou).

7 Autorky při členění neologismů rozlišují v rámci typu opakované internacionalismy: (kvazi)homonymní lexémy a zopakované internacionalismy (srov. Orgoňová – Bakošová 2005).

vodce mediálním pořadem“, v polštině také „osoba napomáhající řešit spory“ (synonymní s lexémem *mediator*);⁸ Č *promoce*, P *promocja*, S *promócia* v původním významu „akt promování“, nově Č *promoce*, *promotion*, P *promocja*, S *promócia*, *promotion* „slavnostní prezentace a propagace nového díla“ a „propagační kampaň, akce na podporu prodeje (nového) výrobku, služby ap.“⁹

3.1.3 Další skupinou opakovaných internacionalismů jsou paronyma. Jedná se o sémanticky inovované jednotky, u kterých kromě obsahové inovace dochází také k modifikaci formy (nejčastěji se jedná o modifikace sufixu), čímž dochází k rozšíření počtu pojmenování s variantními sufixy (Buzássyová 1991: 89). Tyto formálně diferencované jednotky mohou sloužit k regulaci polysémie či homonymie opakovaných internacionalismů tak, že se nový význam nebo specifikace původního významu spojí s částečně odlišnou formou (Buzássyová 1991: 89). Např. substantiva Č *aktivizace*, P *aktywizacja*, S *aktivizácia* „podněcovat k větší aktivitě“ a Č *aktivace*, P *aktywacja*, S *aktivácia* „vedení do činnosti“, u kterých dochází k částečné synonymizaci, patří do odlišných komunikačních sfér, první má všeobecnější použití, druhé patří do odborné komunikace (např. chemie, telekomunikace) (srov. Buzássyová 1991: 101–102). Ke komunikační specifikaci dochází také u lexémů Č *konzultace*, P *konsultacja* a S *konzultácia* „porada (u) odborníka“, který má širší platnost, a Č *konzulting*, *consulting*, P *konsulting*, *consulting*, S *konzulting*, *consulting* „poradenské služby, poradenství“, jež patří do oblasti ekonomie.¹⁰ Při mezijazykovém porovnání se kromě shod objevují také rozdíly, např. výskyt variantních forem v jednom z jazyků, které slouží k odlišení jednotlivých významů, jehož ekvivalenty v dalších jazycích tvoří významy polysémií jednotky, popř. homonyma. Ve slovenštině např. došlo k formální diferenciaci u lexémů *servírovať* a *servovať*, kterými se odlišují významy „podávat, před-

8 Ve slovenštině dochází k formální shodě se starším lexémem *moderátor* ve významu „vychovatel, učitel v některých spolcích“, který je hodnocený v SSJ jako zastaralý (srov. Buzássyová 1991).

9 V jednotlivých jazycích se liší lexikografické zpracování těchto lexémů, v P slovnících jsou zachyceny tyto lexémy jako homonyma (formálně zcela shodné lexémy), Č a S slovníky cizích slov zachytávají v nových významech pouze lexém *promotion* (srov. NASCS, VSCS), Č lexém *promoce* je v nových významech zachycen v SN2. V slovenštině se věnovala sémantickým inovacím lexému *promócia* K. Buzássyová (1995).

10 V mezijazykovém porovnání se ukazují rozdíly v lexikografickém zachycení těchto lexémů, které mohou reflektovat jejich odlišnou distribuci v jednotlivých jazycích. Lexikograficky jsou zachycené P *konsulting*, *consulting* (např. USJP, SWOT) a Č *konzulting*, *consulting* (SN2), v slovenštině lexémy *konzulting*, *consulting* lexikograficky zpracované nejsou.

kládat jídlo“ a „oznamovat, sdělit“ od významu ze sportu „podávat míč do hry“. V češtině a polštině se zvýšila polysémie lexémů Č *servírovat* a P *serwować*. V češtině jsou formálně diferencované lexémy *akce* a *akcie*, kterými se rozlišují významy např. „záměrná činnost, postup, jednání“, „konkrétní činnost, fungování něčeho“, „sled po sobě jdoucích událostí ve filmu, románu ap.“, „ofenzivní útok ve sportu“ od „cenný papír“, v polštině a slovenštině se jedná o úplná homonyma, P *akcja*, S *akcia*.

3.2 Jak ukazují některé již uvedené příklady, se změnou sémantického složení internacionalismů je často spojena také změna komunikační sféry a kolokability. Velmi početné jsou neosémantismy v oblasti informatiky. Např.: Č *vir(us)*, P *wirus*, S *virus* „program poškozující data, programy ap.“ podle angl. *virus*, byl původně termínem v biologii a medicíně „infekční činitel“; Č *antivirový*, P *antywirusowy*, S *antivírusový* „určený k vyhledávání a likvidaci počítačových virů“ podle angl. *antivirus*, pův. v biologii a medicíně „účinný, působící proti virům“; Č *surfovať*, P *surfować*, S *surfovať* „vyhledávat na internetu“ podle angl. *surf*, pův. ve sportu „jezdit na surfu“; Č, P *architektura*, S *architektúra* „struktura systému počítače“ podle angl. *architecture*, pův. „struktura, konstrukce budovy“; v případě lexému Č, P, S *ikona* došlo k přesunu z náboženské terminologie „obraz svatého“ do informatiky „grafický symbol na obrazovce počítače“, a také do oblasti popkultury „idol, symbol, typický představitel něčeho“. Změna kolokability internacionalismů se projevuje sémantickou inovací, nová spojení představují aktualizaci, specifikaci nebo generalizaci významu, přičemž také dochází k zužování nebo rozšiřování jejich použití. V nových spojeních se začala objevovat adjektiva Č *kultovní*, P *kultowy* a S *kultový*, ve významu „uznávaný, proslulý, působící jako vzor“, např.: Č *kultovní magazín*, *kultovní román*, P *kultowa postać*, *kultowy zespót muzyczny*, S *kultová kniha*, *kultový autor* (srov. Nábělková 1999), nebo substantiva Č a S *editor*, P *edytor* „počítačový program umožňující editaci textů, tabulek, grafiky ap.“, např.: Č *textový editor*, *grafický editor*, P *edytor tekstu*, *edytor kodu*, *edytor graficzny*, S *textový editor*, *tabuľkový editor*; či Č, P, S *smog* ve významu „nezdravý, škodlivý jev“, např. Č *akustický smog*, *světelný smog*, P *smog informacyjny*, *smog elektromagnetyczny*, S *elektromagnetycký smog*, *hudobný smog* aj.

3.3 Ekvivalentnost internacionalismů v jednotlivých jazycích vychází z větší nebo menší podobnosti jejich obsahů. Při mezijazykovém porovnání se v některých případech ukazuje, že v jednotlivých jazycích ne-

dochází k úplné obsahové ekvivalenci. Zejména u polysémnních lexémů dochází k situaci, že internacionální jsou pouze jednotlivé lexie a nikoli celé lexémy (srov. Maćkiewicz 1992, Markowski – Worbs 2003). Tyto obsahově diferencované lexémy tvoří z hlediska konfrontačního mezijazyková homonyma nebo paronyma. O mezijazykové homonymii se v souvislosti s internacionalismy uvažuje zejména u nepřibuzných jazyků (srov. např. Trup 1981), ale je to důležitá otázka také pro jazyky příbuzné. Zrádnost sémantických struktur už byla naznačena u některých příkladů výše, např. S *servovať* není zcela ekvivalentní s P *serwować*, a S *servírovať* není zcela ekvivalentní s Č *servírovat*, jedná se o částečná mezijazyková homonyma.

Obsahové diference jsou založené zejména v odlišném počtu významů internacionalismů v jednotlivých jazycích, např. při srovnání významů lexému *skaut* v západoslovanských jazycích a v angličtině, se ukazuje, že sémantické složení v západoslovanských jazycích je užší, specifikovanější, než jak tomu je v angličtině. Lexém *skaut* byl původně přejat ve významu „člen organizace Skaut; tato organizace“ z angličtiny (srov. SSČ, USJP, VSCS), v novém významu je zachycen v českých a slovenských slovnících „hledač talentů“ (srov. SCSA, NASCS), v angličtině je lexém *scout* zachycen v 6 významech (srov. Oxford Dictionaries Online). Při porovnání obsahové ekvivalence internacionalismů v češtině, polštině a slovenštině se ukazují rozdíly v počtu významů např. u lexémů: Č, S *brigáda* a P *brygada*, přičemž ekvivalentní jsou významy „vyšší vojenská jednotka“ a „organizovaná skupina lidí, vykonávajících nějakou práci nebo úkol“, Č a S *brigáda* má také význam „dočasný pracovní poměr“, který nemá paralelu v P *brygada*; Č, S *moderátor* a P *moderator* mají ekvivalentní významy „zařízení na regulování; substance na zpomalení něčeho“ a „průvodce pořadem“, P *moderator* má také význam „osoba napomáhající řešit spory“, který nemá paralelu v Č a S *moderátor*. V případě lexémů Č *akce*, S *akcia* a P *akcja* jsou ekvivalentní významy „záměrná činnost, postup, jednání“, „konkrétní činnost, fungování něčeho“, „sled po sobě jdoucích událostí ve filmu, románu ap.“ a „útok ve sportu“, v češtině a slovenštině se kromě těchto významů vyskytuje ještě význam „časově ohraničený prodej za speciálních podmínek, výhodných pro zákazníka (sleva, výprodej)“, který není v polštině. Překladovým ekvivalentem v polštině je lexém *promocja* (srov. např. spojení Č *mimořádná akce! 2 v 1, nakupovat v akci*, P *promocja świąteczna, promocje i zniżki cenowe, S Super akcia!, Výrobek je v akci*). V případě Č *promoce, promotion, S promocia, promotion* k této významové

specifikaci nedošlo.¹¹ Ekvivalentní jsou ve významech „slavnostní prezentace a propagace nového díla“ a „propagační kampaň, akce na podporu prodeje (nového) výrobku, služby ap.“. Zcela obsahově ekvivalentní nejsou ani starší lexémy, Č *promoce*, P *promocja*, S *promocia*, ekvivalentní je význam „slavnostní udělení akademické nebo vědecké hodnosti“, v polštině se ale jedná o polysémní lexém, který má další významy (srov. USJP).

4. Při srovnání uvedených příkladů se ukazuje, že mají procesy rozvíjející sémantiku internacionalismů v mnoha ohledech v západoslovanských jazycích paralelní průběh a ekvivalentní výsledky (např. nárůst polysémie u lexémů Č, P, S *maska*, *dokument*, Č, S *formát*, P *format*, Č *importovat*, P *importować*, S *importovať*), objevují se ale také difference, které vycházejí z odlišných adaptačních procesů v jednotlivých jazycích a jsou výsledkem divergentního jazykového vývoje (např. S *servírovať*, *servovať* oproti Č *servírovat* a P *serwować*, nebo částečná ekvivalence obsahů lexémů Č, S *akce*, *akcia* a *brigáda* oproti P *akcja*, *brygada*, P *promocja* oproti Č *promoce* a S *promócia*). Přesto je možné říci, že neosémantizace internacionálního lexika se projevuje jako paralelní tendence, při které dochází k většímu sblížení lexikálně-sémantických systémů západoslovanských jazyků.

Bibliografie:

- Buttler, D. (1978): *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Buzássyová, K. (1991): Opakovaná internacionalizácia a problém identifikácie morfológických a lexikálnych jednotiek, *Jazykovedný časopis* 42, 2, s. 89–104.
- Buzássyová, K. (1995): Vernisáž, prezentácia, promócia (knihy) alebo ako pomenúvame predstavovanie knihy, *Kultúra slova* 29, 4, s. 198–205.
- Buzássyová, K. (2010): Vztah internacionálních a domácích slov v premenách času, *Jazykovedný časopis* 61, 2, s. 113–130.
- Buzássyová, K. – Waszakowa, K. (2003): Tendencia k internacionalizácii (s ohľadom na funkčnú diferenciaciu internacionalizácie v rozličných sférach komunikácie), in: Ohnheiser, I. (ed.), *Słowotwórstwo/Nominacja. Komparacja współczesnych języków słowiańskich*. Opole, s. 49–58.

11 V slovenštině věnovala pozornost neosémantismu *akcia* S. Duchková, která rozčleňuje jeho význam „příležitostná prodejní aktivita spojená se slevou“ do několika významových odstínů „příležitostná přechodná sleva“, „sezonní výprodej“ a „vedení nového produktu na trh, jeho prezentace spojená se slevou“ (Duchková 2003: 23). Dochází tedy k částečné synonymizaci lexémů S *akcia* a *promócia*, *promotion*, také Č *akcia* a *promoce*, *promotion*, ve významu „propagační kampaň, akce na podporu prodeje (nového) výrobku, služby ap.“

- Dolník, J. (1989): Mnohovýznamovosť a sémantické odvodzovanie, *Kultúra slova* 23, 10, s. 321-329.
- Duchková, S. (2003): Akcia, byť v akcii, mať akciu, akciová cena, akciový tovar. Rozličnosti, *Kultúra slova* 37, 1, s. 22-23.
- Horecký, J. – Buzássyová, K. – Bosák, J. a kol. (1989): *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda.
- Kurkowska, H. (1991): Zapożyczenia semantyczne we współczesnej polszczyźnie, in: *Pol-szczyzna ludzi myślących*, Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, s. 233-247.
- Maćkiewicz, J. (1984): Co to są tzw. internacjonalizmy?, *Język polski*, 64, s. 176-184.
- Maćkiewicz, J. (1992): Wyrazy międzynarodowe a kształtowanie się europejskiej ligi słowni-kowej, *Język i kultura* 7, Wrocław: Wiedza o kulturze, s. 145-153.
- Markowski, A. (1999): Najnowsze zapożyczenia semantyczne w polszczyźnie, in: Bosák, J. (ed.), *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: Za a proti*. Bratislava: Veda, s. 28-37.
- Markowski, A. (2004): O pojęciu i typach internacjonalizmów semantycznych, *Poradnik języ-kowy* 2, s. 39-48.
- Markowski, A. – Worbs, E. (2003): Internacjonalizacja znaczeń polskich jednostek leksykal-nych jako wynik oddziaływania języków obcych na współczesną polszczyznę, in: Range-lova, A. – Tichá, Z. (eds.), *Internacionalismy v nové slovní zásobě*. Sborník příspěvků z kon-ference Praha, 16.-18. 6. 2003, Praha: ÚJČ AV ČR, s. 48-63.
- Martincová, O. (1983): *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzi-ta Karlova.
- Martincová, O. a kol. (1998): *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1*. Praha: Academia. (SN1)
- Martincová, O. a kol. (2004): *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2*. Praha: Academia. (SN2)
- Martincová, O. – Rangelová, A. (1996): Kám problematikata na na kontaktovíte neologismí, in: Videnov, M. – Angelov, A. – Aleksova, K. – Sotirov, P. (eds.), *Ezikăt i socialnite kontakty. Problemi na sociolingvistikata V.*, Sofija: Meždunarodno sociolingvistično družestvo. s. 197-200.
- Mravinacová, J. (2005): Neosémantismy vzniklé pod vlivem cizího jazyka, in: Martinco-vá, O. – Rangelová, A. – Světlá, J. (eds.), *Neologismy v dnešní češtině*. Praha: ÚJČ AV ČR, s. 180-187.
- Mravinacová, J. (2004): K problematice neosémantismů internacionální povahy, in: Šimková, M. (ed.), *Varia 11. Zborník materiálů z 11. kolokvia mladých jazykovedcov*. Bratislava: Slo-venská jazykovedná spoločnosť pri SAV, s. 18-21.
- Nábělková, M. (1999): Internacionálne v novej adjektívnej lexike v slovenčine, in: Bosák, J. (ed.), *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*. Bratislava: Veda, s. 100-115.
- Nový akademický slovník cizích slov* (2007): Kraus, J. – Petráčková, V. a kol. (eds.), Praha: Aca-demia. (NASCS)
- Orgoňová, O. – Bakošová, J. (2005): Adaptácia neologismov ako jeden z aspektov ich včleňova-nia do systému slovenčiny, in: Mlacek, J. (ed.), *Studia Academica Slovaca*. Bratislava: STI-MUL, s. 65-102.
- Oxford Dictionaries Online, British and World English* (2012), Oxford University Press, dostup-ný na: <http://oxforddictionaries.com>
- Rangelova, A. (2005): Neosémantismy a neosémantizační procesy, in: Martincová, O. – Ran-gelova, A. – Světlá, J. (eds.), *Neologismy v dnešní češtině*. Praha: ÚJČ AV ČR s. 159-179.
- Rangelova, A. (2006): Internacionalizace v oblasti lexikální sémantiky (na česko-bulharském jazykovém materiálu), in: Perniška, E. – Božilova, M. – Kostadinova, D. – Pačev, A. (eds.),

- Nacionalnijat ezik v uslovijata na čuždi vlijanija i globalizacija*. Sofia: Izdvo na Sajuza na učnite v Balgarija, s. 167–173.
- Sixtová, H. (2006): K otázce sloves ovlivněných angličtinou v češtině a bulharštině, in: Periška, E. – Božilova, M. – Kostadinova, D. – Pačev, A. (eds.), *Nacionalnijat ezik v uslovijata na čuždi vlijanija i globalizacija*. Sofia: Izd-vo na Sajuza na učnite v Balgarija, s. 294–299.
- Slovník cudzích slov (akademický)* (2005): Druhé, doplnené a upravené slovenské vydanie. Bratislava: SPN. (SCSA)
- Slovník slovenského jazyka* (1959–1968): Peciar, Š. (ed.), Bratislava: Veda. (SSJ)
- Słownik języka polskiego*. Dostupný na: <http://sjp.pwn.pl> (SJP)
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (2005): Filipec, J. – Mejstřík, V. a kol. (eds.), Praha: Academia. (SSČ)
- Slovník súčasného slovenského jazyka, A – G* (2006): Buzássyová, K. – Jarošová, A. (eds.), Bratislava: Veda. (SSS)
- Slovník súčasného slovenského jazyka, H – L* (2011): Buzássyová, K. – Jarošová, A. (eds.), Bratislava: Veda. (SSS)
- Słownik wyrazów obcych i trudnych* (2004): Markowski, A. – Pawelec, R. (eds.), Warszawa: WILGA. (SWOT)
- Svobodová, D. (2009): *Aspekty hodnocení cizojazyčných přejímek: mezi módností a standardem*. Ostrava: PdF OU.
- Trup, L. (1981): Problematika „zrádných slov“ v slovenčine a španielčine, *Slovenská reč* 46, 4, s. 212–221.
- Uniwersalny słownik języka polskiego* (2004): St. Dubisz (ed.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. (USJP)
- Veľký slovník cudzích slov* (2008): Šaling, S. – Ivanová-Šalingová, M. – Maníková, Z. (eds.). Bratislava – Veľký šariš: SAMO. (VSCS)
- Zabawa, M. (2004): Nowe zapożyczenia semantyczne w polszczyźnie, *Poradnik językowy* 9, s. 59–68.
- Zabawa, M. (2008): Jeszcze o nowych zapożyczeniach semantycznych w polszczyźnie, *Poradnik językowy* 9, s. 28–41.